

HEYKELLER VE KENTLERE DAİR: FLORANSA'DAN PERGE'YE BİR GEZGİN ÖYKÜSÜ

Ferruh N. Ayoğlu

Oldum olası rehbersiz dolaşmayı sevdim kentleri. Rehberler yararsız sonucu çıkmasın, böyle bir düşüncem hiç olmadı. Rehberler, derin bilgileriyle, yakalayamayacağınız olguları size yakalatabilir ya da sizi sonradan pişmanlığa sürükleyecek “tüh orayı kaçırmışız” duygusundan kurtarabilir. Daha da ötesi onlar bu işin profesyonelleri. Benim düşüncem, sadece ve sadece, bir kenti rehber aracılığıyla gezdiğimde, başkasının şehrini geziyormuş gibi duyumsamamdan kaynaklanıyor. Tabii, bu duygumun arkasında, gittiği coğrafyayı bir tüketici edasıyla adımlayan turist ile gittiği coğrafyayı yaşayan ve anlayan gezgine atfettiğim farklı anlamlandırmalar da var; dondurmacıda kısa oturur turist, yerel bir birayı tatmaya, oradan tanınmış şarabı içmeye gider; gezgin uzun süre oturur, ağır ağır yudumlar şarabını, meydandan geçenleri izler. Rönesans'ı tek başına anlatabilecek bir kent olduğu söylenir Floransa için; hatta Rönesans'ın başlangıç şehri olduğu. Floransa sokaklarını dolaşmayı planlayan bir gezgin kaç günlük plan yapmalıdır, sorusuna yanıt bulmak oldukça zor; üç gün yeterli gelebilirken, otuz gün yetersiz kalabilir Floransa için. Bu yazı, Floransa'nın tümünü başka bir çalışmaya bırakarak, kentin tanınmış, bildik meydanlarından birine odaklanıyor; yol uzun, daha Perge'ye varılacak.

Giderseniz, Via de' Guicciardi üzerinde Ponte Vecchio yakınında bir pansiyonda kalmanızı öneririm; küçük ama merkezi, merkezi ama şaşılacak kadar sakin. Sabahları cadde üzerindeki küçük

fırınlardan birinde yapabilirsiniz kahvaltınızı. Sonra, Ponte Vecchio üzerinden geçen kısa bir yürüyüşle ulaşırsınız Piazza della Signoria'ya. Arno Nehri üzerinde bulunan Ponte Vecchio 14. yüzyılda yapılmış. Arno Nehri üzerindeki çok sayıda köprüden biri; gecesi de gündüzü de şirin, çekici, fotografik. Onu bana sevdiren, 2. Dünya Savaşı'nda diğerleri yıkılırken onun yıkılmaması olması.

Heykelleri, Neptün Çeşmesi ve çevreleyen binalarıyla ünlü Piazza della Signoria (Signoria Meydanı) tam da şarap içmelik doğrusu. Meydanda verilecek uzun soluklu bir mola, hem şarabın, hem de meydanın tadına varmak, zamanı düşünmemek, kenti ve Rönesans'ı düşünmek için iyi bir bahane. Başka bir ifade ile, tam da saatlerce oturulacak bir meydan Piazza della Signoria. “Signoria” sözcüğü “lordluk” anlamında, meydanın adı da burada bulunmuş eski bir kent yönetimi merkezinden geliyor; sözcük, evlenmemiş bayanlara hitaben kullanılan “signorina” ile de benzerlik gösteriyor. Meydan, Rönesans'ın ve sanatçıların bir kenti ve topluluğu nasıl etkileyebildiğinin, nasıl dönüştürdüğünün kanıtı gibi duruyor karşınızda. Binaların ve heykellerin dışında bir özelliğini daha seviyorum bu meydanın; beklenenin ve alışılanın dışında “L” şeklinde. Şimdi, şarabımızı yudumlamaya ve meydanı seyretmeye başlayabiliriz.

Öncelikle belirtmeliyiz ki, Piazza della Signoria Floransa'nın önemli ve görkemli meydanlarından birisi; kentin her bir meydanı ayrı bir uzun soluklu durak gibi. Öncelikle, meydan, yapıldığı zamandan beri, yine yapıldığı zamandan itibaren kentin dini merkezi olarak kabul edilen ve adını Duomo Katedrali'nden alan Piazza del Duomo'dan farklı olarak kentin siyasal ve sosyal merkezi. Bu işlevini halen de devam ettiriyor. Piazza del Duomo'da duyumsanan mistik hava burada kendisini

başka rüzgarlara bırakıyor. Devam etmeden önce, Piezza del Duomo’ya ait bir öyküyü de paylaşalım. Duomo, Floransa Katedrali ya da Santa Maria del Fiore, büyük ve gösterişli kubbesi ile Floransa’nın öncü rolünü tanımlarken, kubbe bugün de kentin en yüksek yapısı olma özelliğini koruyor. Mimarlığını Filippo Brunelleschi, Giotto di Bondone, Arnolfo di Cambio ve Francesco Talenti’nin yaptığı, yapımı 1296-1436 yılları arasında gerçekleşen katedral, dünyanın en önemli katedrallerinden biri ve kent kimliğinin ayrılmaz parçalarından biri. Mimarlardan Brunelleschi, heybetli kubbenin de mimarı. Katedral kendisinden önce benimsenen kilise mimarisine de bir karşı duruş niteliğinde. Michelangelo, öldüğünde nerede gömülmek istediği sorulduğunda “Brunelleschi’nin yapıtını sonsuza kadar görebileceğim bir yere” yanıtını veriyor; Michelangelo’nun mezarı Duomo Katedrali’nin 800 m. kadar güneyindeki Basilica di Santa Croce di Firenze’de. Michelangelo’nun mezarı tasarlayan, ünlü mimar Giorgia Vasari. Mezarın üst kısmında Michelangelo’nun bir büstü, alt kısımda ressamlığını, heykeltıraşlığını ve mimarlığını betimleyen üç heykel bulunuyor. En tepede ise tanınmış eseri Pieta’ya atıf yapan bir resim bulunuyor. Mezarın kendisi de tipik bir Rönesans örneği. Kentte büyük ustanın adına adanmış, panoramik manzara sunan bir meydan da bulunuyor; Piazzale Michelangelo.

Kenti dolaşırken sıkça izine ve adına rastladığınız Medici Ailesi, 1434’den 1743’e kadar kenti yöneten hanedan ailesi. Cosimo il Vecchio ile başlayan ve başlangıçta halkın önemli bir desteğini alan hakimiyet süreci giderek baskı üzerinde varlığını sürdürmüştü. Aile üyeleri arasından iki de Papa çıkmış. Aile’nin önemli bir özelliği de Rönesans’ın çok sayıda görkemli eserinin ortaya çıkmasına verdiği destek. Medici Ailesi’ni günümüzün güçlü, zengin ailelerine benzetiyorum; yüzlerce, binlerce insanın emeğinin sömürsü üzerine kurulmuş uçsuz bucaksız servetleriyle sanat eserlerini satın alıyor, bunlardan koleksiyonlar oluşturuyor, sergiliyorlar, sanatsal faaliyetleri destekliyor, finanse ediyorlar. Belki de duymak istedikleri haz, kendilerinin hiçbir zaman üretemeyecekleri, Michelangelo’nun bir heykeline ya da Bedri Rahmi’nin bir resmine sahip olmanın hazzı. Bu sahiplik hali diğerlerine gücü hissettiren bir işleve de sahip.

14. yüzyıldan itibaren kentin siyasal ve kültürel merkezi olan Piezza della Signoria’da şarabın kırmızısına takıldıysa gönlünüz bir an için gözlerinizi kapatıp o yılları ve meydandaki insanları düşünün; Rönesans insanları. Hançerlioğlu, yeni insan olarak adlandırdığı Rönesans insanını “her türlü iç ve dış etkiden kurtulmuş, kişiliğini bulan, insanlığa güvenen... ırk, kavim, parti, lonca ve aile bağlarından kopmuş... olabildiğine özgür... bağlı olma zorunluluğu duymayan... başkalarına benzemeye çalışan

değil, benzememeye çalışan” şeklinde tanımlar. 14. Yüzyıl İtalya’sında alçakgönüllülük ve yaltaklanmanın bilinmediğini, dünyaya ortak bir görüşle değil, objektif bir bakışla bakma bilincinin uyandığını vurgulayan Hançerlioğlu ilginç de bir örnek verir, 1390 yılında Floransa’da genel bir erkek kılığı kalmamıştır. Bir ırka, partiye, loncaya, aile bağlı ve onlarla birlikte genel bir yaşayış içinde yaşayan değil, kendine özgü düşünceleri, kendine özgü görüşleri ve kendine özgü duyuları, davranışı, yaşamı olan “yeni insan”lardan söz ediyor Hançerlioğlu. Şimdi açıp gözlerinizi, Piazza della Signoria’da dolaşan gençlere bakın; 21. Yüzyılın, kendilerinden öncekilere anlaşılmaz gelen, “z kuşağı” olarak adlandırılan gençlerine. Yeni çağın yeni insanları belki de onlar.

Piazza della Signoria’nın ilk etapta en çok dikkat çeken iki binasından biri yüksek bir çan kulesine de sahip olan Palazzo Vecchio; Eski Saray. Günümüzde Floransa Belediye Sarayı olarak kullanılan binanın yapımı 1322’de tamamlanmış. Yüksek kulesinde halkı tehlikeler karşısında uyarmak ya da toplanmaya çağırmak için kullanılan bir çan var. Sarayın yapıldığı zamanki adı Palazzo della Signoria, mimarı Duomo Katedrali’nin (Duomo di Fiore, Santa Maria del Fiore) yapımında da bulunan Arnolfo di Cambio. Palazzo della Signoria ismi Medici Ailesi’nin yeni saraylarına taşınması sonrasında Palazzo Vecchio/Eski Saray oluyor. Medici Ailesi’nin yaşadığı sarayın iç mekanları Dük 1. Cosimo’nun

1540 yılında saraya taşınması sırasında büyük ölçüde yenilenmiş. Vasari tarafından yapılan bu yenilenme işinin başlangıçta Michelangelo’ya teklif edildiğini belirten kaynaklar var. Bazı kaynaklarda bu yenilenme işinin Leonardo da Vinci’ye de teklif edildiği belirtiliyor. Yenilenme işinin Dük 1. Cosimo’nun 1540’da saraya taşınmasıyla ilgili olduğu düşünüldüğünde bu pek de olası gözüküyor; 1452 doğumlu Leonardo da Vinci’nin ölüm tarihi 1519.

Sarayın ön cephesinin dış duvarlarındaki kalkanlar hanedan armaları; çapraz anahtarlı kalkan Medici Ailesi’nin papalık hakimiyetini simgeliyor. Palazzo Vecchio’da görülecek çok sayıda mekan ve eser bulunuyor. Bunlardan biri Michelangelo’nun 1532-1534 yıllarında yaptığı Zafer Heykeli; Michelangelo heykeli yeğeni Papa II. Julius’un mezarı için yapmış ancak Dük 1. Cosimo’nun Siena’da kazandığı zafer sonrasında 1565’de Dük’e hediye etmiş. Sarayın Sala dei Gigli salonu da ilgi çekici; Zambaklar Salonu. Adını, Ghirlandaio’nun Roma devlet adamlarını betimlediği 1485 yapımı fresklerin arasında bulunan zambak desenlerinden alıyor; zambak, Floransa’nın amblemi.

Meydanın ikinci görkemli binası meydanla Arno Nehri arasında uzanan “U” şeklinde mimariye sahip Piazzale degli Uffizi (Palazzo Uffizi). Bina, 1560-1580 arasında Dük 1. Cosimo’nun Toscana’nın yönetimi için planladığı çalışma ofisleri olarak yapılmış; “uffizi”, ofis demek. Mimarı Vasari, binanın üst katını neredeyse tümüyle kaplayan cam duvarlar kurgulamış. Cosimo’nun varisleri bu aydınlık mekanı 1581’den sonra Medici Ailesi’nin sahip olduğu sanat eserlerinin sergilenmesi için kullanmışlar; Piazzale degli Uffizi, dünyanın en eski sanat galerisi olarak tanımlanıyor; Galleria degli Uffizi. Müzenin kendisine koşacaklara bir de sürprizi var. Eserler kronolojik sırayla sunuluyor. Michelangelo, Boticelli, Titan, Raffaello, da Vinci ve çağdaşlarının eserlerinin birlikte bulunduğu müze, meraklılarına tapınak duygusu

veriyor. 1310 yılında Giotto tarafından yapılan, derinlik algısı ile perspektifte bir dönüm noktası olarak tanımlanan Ognissanti Madonna, Yunan aslından türetilen Roma heykeli Ayağından Diken Çıkaran Çocuk, Michelangelo'nun çocuk İsa'yı bakire Meryem'in kucağında betimleyen geleneği yıkan 1506 tarihli resmi Kutsal Aile, Boticelli'nin 1485 tarihli resmi Venüs'ün Doğuşu, Tiziano'nun tanrıçayı müstehcen bir biçimde betimlediği 1538 tarihli resmi Urbino Venüsü galeride sergilenen eserlerin bir kısmı.

Bina, sadece dünyanın en eski sanat galerisi değil ya da günümüzün dev ofis binalarının 16. yüzyılda düşünülmüş ve yapılmış öncülü ya da atası değil, sahip olduğu Vasari Koridoru ile asillerin hayatına ışık tutan bir örnek. 1564 yılında mimar Giorgio Vasari tarafından tasarlanan Vasari Koridoru Ponte Vecchio'dan, o yaşlı köprüden geçiyor ve Palazzo Vecchio ile Palazzo Uffizi'yi, Arno Nehri'nin diğer yakasında bulunan ve Floransa'nın mutlak görülesi mekanlarından Giardino di Boboli'ye, Boboli Bahçeleri'ne bağlıyor. Böylece, Medici Ailesi nehrin öte yakasına "halka karışmadan" geçme şansına ulaşıyor. Halkın arasına karışmamak için girişilen bu ve benzeri onca çaba Nazım Usta'nın o dizelerini getiriyor insanın aklına; "korkuyor, üç saate indi uykusu / hiçbir şeye benzemez halkını satanın korkusu".

Piazza della Signoria'da kendinizi zamanın akışına ve şarabın tadına bırakmaya devam ettiyseniz, gözünüze takılacak diğer bir mekan Palazzo Uffizi'nin meydana bakan cephesindeki, heykellerin de bulunduğu platform; Loggia del Lanzi. Sarayın çatı uzantısının altındaki platform "loggia" adlandırmasından da hissedilebileceği gibi aslında bir "loca". Medici Ailesi'nin kentin asilleri ve diğer yöneticiler ile birlikte meydana yapılan törenleri rahatça izleyebilmesi için kurgulanmış.

Heykeller kentin ruhunu anlatıyor belki de. Medusa'nın kesik başını tutan bronz Persheus heykelinin düşmanlar kentin gücünü anlasın diye yapıldığı düşünülüyor. Medusa, mitolojik bir figür. Gorgon Kardeşler'in tek ölümlü olanı, gözlerine bakını taş a çeviren, yılan saçlı, keskin dişli bir kadın. Perseus, Zeus'un Danae'den olan çocuğu, ölümlü, kahraman, cesur bir savaşçı. Heykel, kentteki ağırlığını her adımda hissettiren Medici Ailesi'nin kente hediye ettiği heykellerden birisi; Salt Floransa'nın değil, Medici Ailesi'nin düşmanlarına ve halka verdiği güç mesajını da taşıyor sanki. Heykel, 1500'de Floransa'da doğan ve 1571'de Floransa'da ölen Benvenuto Cellini tarafından 1554'de yapılmış. Rönesans'ın önemli isimleri gibi Cellini de sadece tek bir şeyle uğraşmamış; şiir, edebiyat da onun yetkinlik alanlarından. Rönesans aydınlanmasında hep aynı özellik çıkıyor karşımıza; pek çok alanda yetkinleşen insanların, ustalaştıkları alandaki eserleri. Belki de, bir alanda ustalaşmak, entelektüel gelişmişlikten besleniyor.

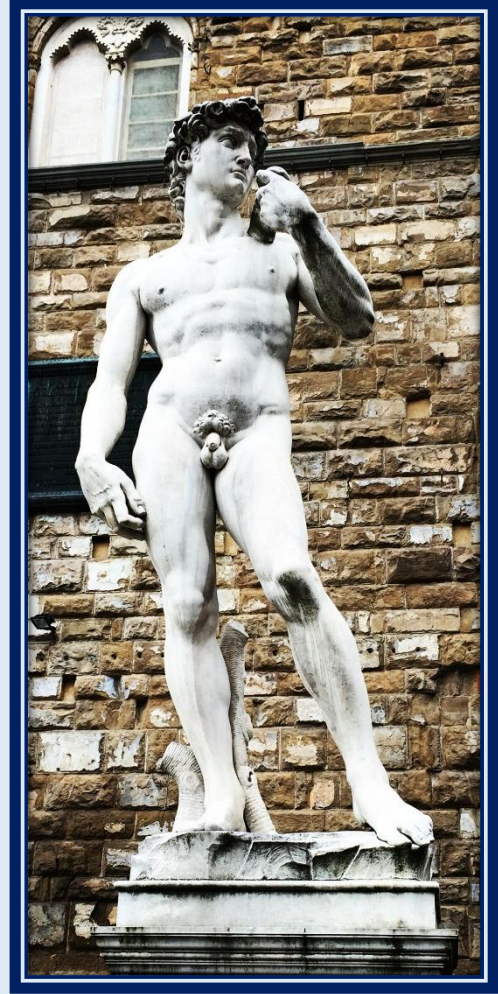
Loggia del Lanzi'de Persheus'a eşlik eden heykellerden birisi Ratto delle Sabine; Rape of the Sabine

Women, Sabine Kadınlarının Kaçırılışı. Meydanda görülen heykel, 1529'da Fransa'da doğan ve 1608'de Floransa'da ölen Giambologna tarafından yapılan heykelin, bire bir, çok başarılı bir kopyası. Aslı, Floransa'da mutlak görülmesi gereken yerlerden biri olan Galleria dell' Accademia'da sergileniyor. Giambologna'nın anatomi ve detaylara olan hakimiyeti, heykeli her an hareketine devam edecekmiş gibi canlı hale getiriyor. Üstelik te heykel, tek bir mermer bloktan yapılmış. Mermer bir bloğa bakmak, ortaya çıkartacağın eseri düşlemek. Başkaları ne düşünür bilemem ama, ben, heykeltıraşın ilk darbeyi vurmadan önce mermer bloğun çevresinde dolaşmasını ve onunla göz göze gelmesini düşünüyorum bakınca.

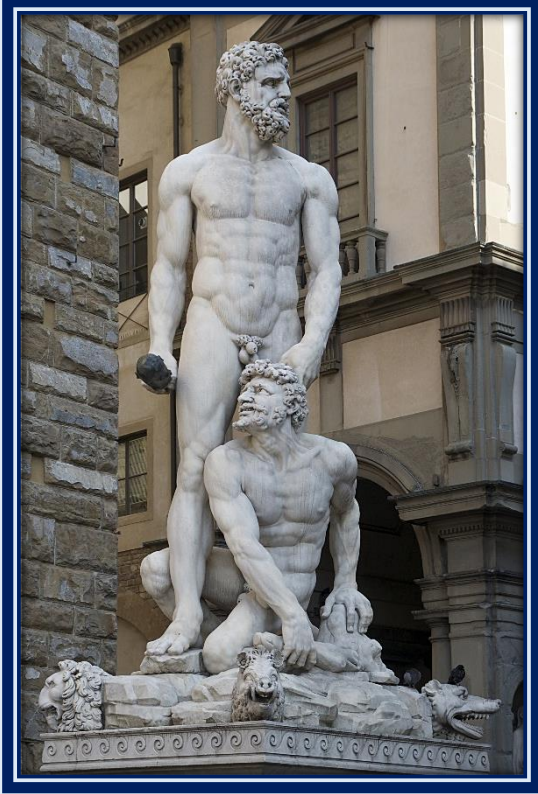
Heykel, kendine çektiği insanlara usul usul, yavaş yavaş, tane tane savaşı anlatıyor. Savaşın karanlık yüzünü, barbarlığını, savaşlarda tecavüze uğrayan kadınları, anasız kalan çocukları, belki de, "öyleyse ölmek daha iyi" diyerek kadınları götüren savaşçılara saldıran ve öldürülen erkekleri anlatıyor. Giambologna 400 yılı aşkın bir zaman öncesinde ne düşünüyordu bilemem ama, yaptığı heykel, öylece dururken meydanda, insanlara bir türlü durduramadıkları savaşları ve savaşın hayal edilmesinden bile korkulan gerçeklerini anlatıyor. Meydanın kendisi mi, şarabın kırmızısı mı böyle düşündüren, anlamı yok artık.

Palazzo Vecchi'nin giriş kapısının yanlarındaki heykellerden biri Michelangelo'nun Davut Heykeli'nin bire bir bir kopyası. Heykel, Davut ile Goliath'ın Eski Ahit'te anlatılan mitolojik öyküsünden yola çıkıyor. Öykü, İsrailoğulları ile Filistinliler arasında geçen savaşa dair. Her iki topluluk Elah Vadisi'nde karşı karşıya geliyorlar; olayın MÖ 11. yüzyılda yaşandığı öngörülüyor. İri cüssesi ve üç metreye ulaşan boyuyla yenilmez bir savaşçıyı andıran Goliath İsrailoğulları'na meydan okuyor, içlerinde karşısına çıkabilecek birisi olup olmadığını soruyordu. Goliath'ın çağrısı 40 gün boyunca sürüp gitti. Henüz bir çocuk olan ve savaşta yiyecek taşımakla görevli Davud Goliath'ın karşısına çıkmayı kabul etti. Askerlere başarılı olması halinde ödülün ne olduğunu sordu; Kral Talut, Goliath'ı yenecek kişiyi zengin edecek ve kızıyla evlendirecekti. Davud'u Talut'un karşısına çıkardılar. Kral, bu genç ve çelimsiz çocuğun Goliath'ı yenebileceğine inanmamıştı. Kral, Davud'un ısrarları karşısında razı oldu ve ona bir silah ve zırh verdi. Davud, bunları kabul etmeyerek Goliath'ın karşısına sapanı ve birkaç taşla çıkacağını söyledi. Goliath ve Davud karşılaştılar, Davud Goliath'ı fırlattığı taşla vurarak sersemletti ve kafasını keserek düelloyu kazandı. Heykel, Davud'un taşı fırlatmadan önceki anını betimliyor. Davud'un aniden sola dönmüş gibi duran başı kendi ahlaki değerlerinin ve kimliğinin bilincinde olmayı ifade ediyor. Görece asık yüz, çatık kaşlar ve gözlerdeki endişeli bakışlar harekete geçmeden önceki anın gerilimini yansıtıyor. Heykelin ilginç bir özelliği, yüzün karşıdan görünüşü soldan bakınca farklılaşıyor. Davud'un Goliath'a atacağı taşı tutan sağ elindeki detaylar, tüm vücutta izlenebilen detaylar gibi, Michelangelo'nun yalnızca ağırlıkların dağılımı ve ölçüye sadık kalınmasına değil, her bir ayrıntıya verdiği natüralist önemin göstergesi olarak kabul ediliyor. Aktarılanlara göre, heykel, sadece Davud'u değil, Floransalıların çağdaş erdemlerini ve kendi kendilerini yönettikleri dönemdeki güçlerini de ifade ediyor.

Yapımından sonra 400 yıl boyunca meydandaki yerini alan 5 metreyi aşan boyuyla orijinal Davut Heykeli 1873 yılında, korunmak amacıyla yerinden alınarak Galleria dell' Accademia'ya taşınmış. Heykellerin orijinal hallerinin korunmak amacıyla müzeye taşınması, dünyanın pek çok şehrinde görülebilecek yaygın bir uygulama, ülkemizde de örnekleri var. Uygulamayı anlamlandırmak olası olmakla birlikte, ülkemizde, varoluş ve yaşam alanından koparılarak müzeye taşınan bir heykelin yerine neden bire bir kopyasının koyulmadığı açıklanabilir, anlaşılabilir bir olgu değil. Floransa'da gördüğümüz bu uygulama kentin ruhunu korumaya devam ediyor; kente ve onun kimliğine yönelik bir saygı göstergesi gibi. Piazza della Signoria'da bulunan heykellerin tümünün müzeye kaldırıldığını, yerlerinde kopyalarının olmadığını düşünüyorum da, geriye soğuk, sıradanlaşan bir meydan kalır gibi. Sonra, bu uygulamanın neden bizde olmadığını düşünüyorum. Kopyayı yapacak insangücümüz mü yok acaba, yoksa sorun bunları hayal edemeyecek bir yönetsel sıklık mı? Yeri gelmişken belirtmek yararlı olacak. Meydana 1 km. uzaklıkta, Piazza del Duomo'dan geçerek yapılan yürüyüşle 10-15 dakikada varılabilen Galleria dell' Accademia, Floransa Güzel Sanatlar Akademisi Galerisi, 1874 yılında, Floransa'da bulunan sanat okullarının birleşmesi ve sanat öğrencilerinin çalışmalarını kolaylaştırmak adına, daha önceden

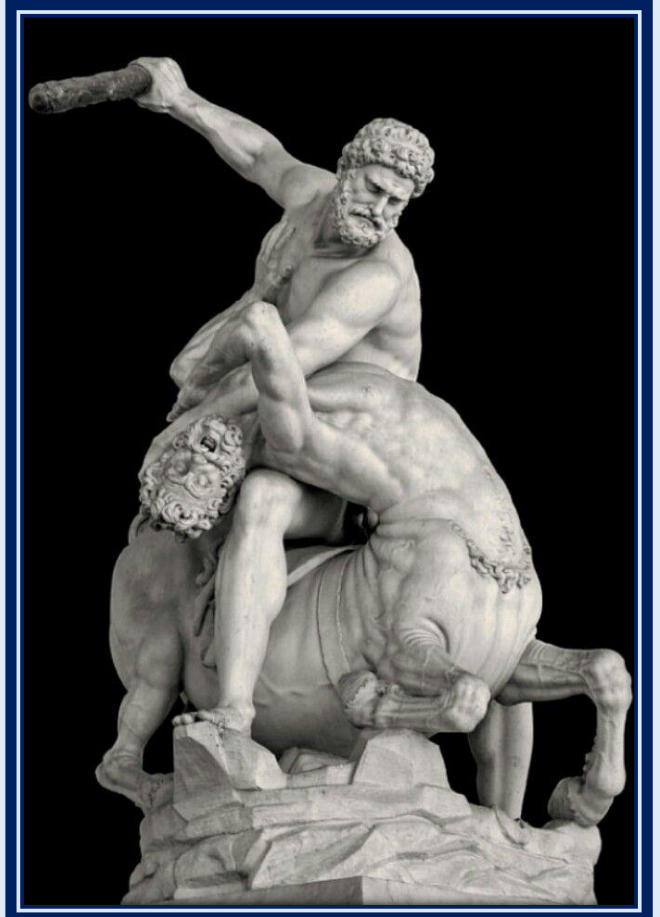

yapılmış resim ve heykellerin tek bir çatı altında toplanması düşüncesiyle ortaya çıkmış. Evet, 1874 yılında, sanat öğrencileri daha kolay çalışsın diye; insan inanmak istemiyor bazen.

Roma mitolojik anlatılarının önemli kahramanlarından biri de Hercules. Roma tanrı ve tanrıçaları gibi o da Yunan mitolojisinden Roma'ya taşınmış. Yunan mitolojisindeki adıyla Herakles. Zeus'un, kocasının kılığına girerek kandırdığı Miken Kralı'nın kızı Alkmanes'den olan oğlu; bir yanıyla da Perseus'un soyundan. İnsanın doğa karşısındaki yenilmez gücünü, kuvvetini ve dayanıklılığını sembolize eder. Ona düşen, kendisine verilen birbirinden zor görevleri yerine getirmektir. Piazza della Signoria'da birbirinden heybetli iki heykeli var Hercules'in. Davut Heykeline yakın, Palazzo Vecchi'nin girişindeki heykel Hercules ve Cacus. Baccio Bandinelli tarafından yapılan 5.05 m. Boyundaki heykel Hercules'in okyanus akıntısının yanında yaşayan üç bedenli Geryon'un sığırlarını getirmesi istenen ve Geryon'u öldürdüğü onuncu görevini betimliyor. Medici Ailesi tarafından,

Davut Heykeli'ne ek olması, onu tamamlaması için verilmiş. Böylece, Mediciler Davut'un manevi gücü ile Hercules'in fiziksel gücünü biraraya getirmiş. Heykelle ilgili ilgi çekici de bir öykü var. Heykelin yapılması için bir komisyon kuruluyor, Bandinelli tasarladığı heykelin balmumu bir örneğini sunuyor. Heykelin yapılması için 1525 yılında Floransa'ya getirilen Carrara mermerinden blok Bandinelli'nin balmumundan örneğini gösterdiği heykelin yapılması için küçük bulununca, Bandinelli'den yeni bir tasarım yapması isteniyor. Heykel, bu ikinci tasarıma dayanıyor. Rivayet odur ki, Bandinelli'nin daha aktif ve şiddetli olan ilk tasarımı, Mediciler'in iktidara acımasız bir biçimde dönüşlerini sert biçimde anlatıyor olması istenmediği için değişikliğe uğruyor. Yapımı 1534'de tamamlanan ikinci tasarım meydanağı yerini alıyor.

Şimdi yeniden Loggia del Lanzi'ye dönüyoruz; Hercules heykellerinden ikincisi; Hercules and Centaur Nessus. Sabine Kadınlarının Kaçırılışı gibi, bu heykelde Giambologna tarafından yapılmış; yapım yılı 1599. Diğerleri gibi, bu da tek bir mermer bloktan yapılmış. Giambologna çalışmalarında Michelangelo'dan oldukça

etkilenmiş ve Georgio Vasari'nin de etkisiyle Medici Ailesi'nin önemli heykeltıraşlarından birisi olmuş. Heykel, Hercules'in Nessus ile savaşını betimliyor. Kendisine verilen 12 görevi de başarıyla yerine getiren Hercules Thebai'ye döner ve Kral Oineus'un kızı Deianeira ile evlenir. Eşiyle birlikte Evenos Nehri kıyısına gelen Hercules burada yarı at yarı insan bir centaur olan Nessus ile karşılaşır, ondan kendilerini nehrin karşı kıyısına taşımalarını ister. İsteği kabul eden Nessus önce Deianeira'yı karşı kıyıya geçirir. Hercules de yüzerek karşı kıyıya geçmeye çalışmaktadır, üstelik oklarını ve yayını da karşı kıyıya fırlatmıştır. Durumdan faydalanmak isteyen Nessus Deianeira'ya sahip olmaya çalışır. Hercules zehirli bir okla Nessus'u göğsünden vurur, savaşır. Can çekişen Nessus intikam almak istemektedir, Deianeira'ya yerdeki tohumları akan kanıyla birleştirirse bir iksir elde edeceğini ve bu iksirle Hercules'i kendisine bağlayacağını söyler. Söylenenlere inanan Deianeira iksiri Hercules'in törende giyeceği pelerinine sürer, pelerini giyen Hercules acılar içinde kıvrılır. Deianeira, zehirli olduğunu sonradan anladığı iksir için kocasını uyarmakta artık çok geç kalmıştır. Tek çarenin ölüm olduğunu anlayan Hercules odunları yere sererek üzerine uzanır, bir yıldırım odunları ateşe verir.

Şarabın kırmızısı deme yaklaştıysa ve yüzünüzü yıkayıp biraz olsun serinlemek isterseniz Neptün Çeşmesi sizi bekler; Fontana del Nettuno. Çeşmeye adını veren Neptun, bizim Anadolu'dan tanıdığımız Poseidon; teknele doldurulan kadehlerin bir kısmının kızdırmamak adına denize döküldüğü, denizcilerin hem korkulu rüyası hem kurtarıcısı, denizler ve fırtınaların

tanrısı Poseidon. Mitolojik öykülerin/anlatıların tarihsel süreç içerisinde toplumdan topluma aktarımı esnasında, Yunan tanrılarının Roma tanrılarına dönüşümünde o da Neptün olmuş. Çeşme, Bartolomeo Ammannati tarafından 1565'de yapılmış. Anlatılanlara göre, Bartolomeo ve geleceğin ünlü heykeltıraşları olacak yardımcıları çalışmaya başladığında pek beğenilememiş. Hatta, Michelangelo "Ammannati, güzelim mermeri mahvetmişsin" demiş. Ammannati'nin on yıl süreyle çalışarak ortaya çıkarttığı eser daha sonra yapılacak çok sayıda çeşmenin de esin kaynağı olmuş. Ana figür sekizgen bir kaide üzerindeki Neptün. Tanrı, mermer atlar, deniz kızları ve deniz tanrıları ile çevrilmiş. Orijinali, Bargello Ulusal Müzesi'nde koruma altına alınmıştır; müze meydana yürüyerek 3-5 dakika mesafede.

Yeri gelmişken, Bargello da gezginlerin pas geçmemesi gereken mekanlardan. Michelangelo'nun ilk önemli eseri kabul edilen, dengesiz duruşu ile antik heykeller ile dalga geçer gibi duran 1497 tarihli Roma Şarap Tanrısı Bacchus, Giambologna'nın 1564 tarihli bronz çalışması Merkür, Andrea Verrocchio'nun yapıtı 1474 tarihli Buketli Kadın, Donatello'nun 1450 tarihli bronz heykeli, klasik dönemden sonra batılı bir sanatçı tarafından yapılan ilk çıplak heykel Davud Bargello Ulusal Müzesi'nde meraklılarını bekliyor. Müzede bir İslami eserler bölümü de bulunuyor. Floransa'daki bir mekan Medici Ailesi olmadan olmaz gibi. Medici Ailesi için yapılmış, 15. yüzyılda mızrak dövüşlerinde kullanılmış Fildişi Eyer de Bargello'da. Belki de tüm bunlardan daha önemlisi, binanın öyküsü. Bina 1255 yılında belediye sarayı olarak yapılmış; Floransa'nın günümüze kadar ulaşan en eski hükümet binası. 16. yüzyılda polis şefinin konutu olmuş. Sonra hapishane olarak kullanılmış, zindanlar hala görülebiliyor,

idam cezaları 1786'ya kadar burada yerine getirilmiş. İlginç ve düşünülmesi gereken bir olay; Pazzi Ailesi'nin Muhteşem Lorenzo'ya karşı düzenlediği başarısız suikast girişimi sonrasında yakalanan Bernardo di Bandino Baroncelli 1478 yılında idam edilmiş ve Medici Ailesi düşmanlarına bir ders olsun diye cesedi Bargello'nun penceresinden sallandırılmış; pencereden sallandırılan ceset Leonardo da Vinci tarafından da resmedilmiş. Ve bu ilginç bina, 1865 yılında İtalya'nın ilk ulusal müzesi olmuş; zindandan müzeye.

Biz yine çeşmemize dönelim. Beyaz mermerden yapılmış tanrı heykeli "Biancone" (büyük beyaz) olarak da bilinir. Deniz tanrısı dört atın çektiği bir savaş arabasının üzerindedir. Araba, üç genç Triton, Doris ruhunu temsil eden 4 figür, kızı Thetis ve Nereid ile diğer iki deniz ilahı tarafından çevrelenmiştir. Triton, Poseidon ile Amphitrite'in oğlu olduğu kabul edilen belden yukarısı insan, belden aşağısı balık, ayakları at şeklinde olan bir varlık; anne ve babasıyla deniz dibinde altın bir sarayda yaşıyor ve Poseidon'un habercisi. Tanrıların ve kahramanların yardımcısı olmuştur ve daima tanrılara sadık kalmıştır. Bir keresinde, Büyük Tufan zamanında, deniz kabuğuna üfleyerek suların çekilmesini ve karanın görünmesini sağlamıştır. Okeanus'un kızı Doris de bir deniz tanrıçasıdır. Nereus ile evliliklerinden Nereidler denilen 50 kız çocuğu doğurmuştur. Poseidon ve Amphitrite'in evliliklerinde korteji aydınlatan meşaleleri taşımıştır. Nereidler, iyi yürekli periler. Sirenlerin aksine denizcilere yardım ediyorlar, genellikle yunusların sırtına binerek onları yönlendiren altın rengi saçları olan ve taşları bulunan güzel kadınlar şeklinde betimleniyorlar. Thetis de Nereus ile Doris'in kızı, savaşçı bir su tanrıçası, Peleus ile evleniyor, Akhilleus'un annesi. Gerçekte, Neptün'ün çevresindeki tüm objeler sadece Neptün'ü vurgulamak için varlar; tanrılara yaraşır bir durum. Bir anlatıma göre Neptün'ün yüzü de I. Cosimo de' Medici'ye benzetilmiş; Medici Ailesi'nin güç ve itibarını anlatmak için; Mediciler'e yaraşır bir durum. Çok merak edenler için, I. Cosimo de' Medici'nin at üzerinde bir heykeli de meydanda.

Artık ayrılıyor bu güzel ve görkemli meydandan. Piazza della Signoria ile vedalaşma zamanı şimdi. Yılın her günü binlerce insanı kendisine çeken, hayran bırakan bu meydanın sırrı ne? Rönesans'ın büyük dönüştürücü gücü, mermer heykellerde hayranlıkla izlenen anatomik detaylar, korunarak müzelere dönüştürülen binaların ötesinde bir şey var, bu meydanı bana sevdiren; tarihin ağır değirmeninin yaptıkları ve bize anlattıkları; Loggia del Lanzi'de oturup meydanı izleyen ayrıcalıklı aileler, kendilerine biçtikleri giysileriyle asiller, kentin ve hayatın egemeni yöneticiler ve kılıcından kan damlayan yöneticiler yok artık bu meydanda; sadece sanatçılar ve sanat eserlerini taşımış tarih geleceği.

Gezginin yolu uzundur. Bitmez. Yolcudur gezgin. Yol bittiyse, bitmiştir gezgin ya da gerçekten aşka düşmüş. Şimdi heykellerin şekillendirdiği, kimlik tanımladığı Piazza della Signoria ve üç gün yetebilir ama 30 gün yetmeyebilir dediğimiz Floransa'yı geride bırakarak, başka bir kente gidiyoruz. Kuş uçuşu yaklaşık 1800 km öteye; Perge. Görkemli Pamhlyia'nın başkentliğini yapmış Perge, Antalya'nın 18 km kadar batısında, Aksu ilçesinde. Perge, Geç Klasik, Hellenistik ve Roma İmparatorluğu Dönemlerinin "planlama"sı ile ünlü kenti. Hellenistik Dönem'in en zengin ve gösterişli şehirlerinden biri. Hellenistik Dönem'de oluşturulan ve Roma İmparatorluğu Dönemi'nde ve Geç Antik Dönemde

onarılan surlarıyla savunması ile de ön plana çıkıyor. Aslında, Troya, Efes veya Bergama'nın gölgesinde kalmayacak kadar büyük ve gösterişli bir kent Perge; UNESCO Dünya Geçici Mirası Listesi'nde.

Eskiden beri Pamphylia yurdunun başkentiydim
Müstesna diye ünlemişti beni güçlü hükümdarlardan biri
Tacitus emriyle de metropolis oldum
Antoninus beni dost ve müttefik olarak ünledi

Perge'de agoranın kuzeyindeki caddede bulunan MS 3. yüzyıla ait yazıt.

Pamphylia Ovası'nın yerleşim amacıyla kullanımının

MÖ 4000 veya 3000'lere uzandığı öngörülüyor. Pamphylia, "tüm kavimlerin ülkesi" anlamına geliyor. Ne güzel bir sözcük; tüm kavimlerin ortaklaşa yaşayabildiği bir coğrafya. Pamphylia, coğrafi olarak Antalya'nın doğusunda, Perge, Aspendos ve Side kentlerini kapsayan, Lykia ve Klykia arasındaki bölge. Yaygın bir anlatıya göre, Troya Savaşı sonrasında, güneye inen, Amphilokhos, Khalkas ve Mopsos önderliğinde amaçsızca bölgede dolaşan Yunanlılar tarafından kurulmuş. Ancak, bu öykü pek de gerçekçi durmuyor; Hellenistik Dönem'de yaratılmış bir kurguya benziyor. Böylesi güzel bir coğrafyanın Anadolu insanı tarafından Hellenler öncesinde keşfedilmemiş olması da akılcı değil. Zira, Boğazköy'de bulunan bir Hitit metninde Perge "Parha" adıyla geçiyor. Dahası da var. Akropol kazılarında elde edilen bulgular kentin varlığını Kalkoolitik Dönem'e, MÖ 4256-4038'e taşıyor. Perge, denizden 12 km içeride. Ama, Attaleia kurulana kadar Pamphylia'nın neredeyse tek liman kenti. Coğrafi önemini ve gelişmişliğini Kestros Nehri'ne (Aksu Nehri) borçlu. MÖ 546'da Pers egemenliğine girmiş, İonia satraplığına bağlanmış. MÖ 333'de Büyük İskender'in gelişinde savaştan teslim olmuş, Büyük İskender tarafından üs bölgesi olarak kullanılmış. Kente, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde önemli yapılar eklenmiş. Büyük İskender'in ölümü sonrasında MÖ 190'a, Magnesia Savaşı ve onu izleyen Apameia Barışı'na kadar Seleukoslar'ın, bundan sonra da Bergama Krallığı'nın egemenliğine girmiş. MÖ 133'de Bergama Kralı III. Attalos ölünce, vasiyeti üzerine Roma İmparatorluğu'na bağlanmış. MS 1. yüzyılda, Tarsuslu bir çul ustasının oğlu olan Aziz Paulus Hristiyanlığı yaymak için başladığı yolculuğu Kıbrıs'ın Paphos Limanı'ndan bir yelkenliye binip çıktığı Perge Limanı'ndan başlamış; buradan yürüyerek Antiochia'ya, Yalvaç'a ulaşmış. 4. yüzyılın ilk yarısında Büyük Konstantin'in 324-337 yılları arasında süren krallığında Hristiyanlık Roma'nın resmi dini olduktan sonra, Perge de Hristiyanlığın önemli merkezlerinden biri haline gelmiş. MS 7. yüzyılda Arap akınları başlamış ve kent de önemini yitirmeye başlamış, halkın önemli bir bölümü Antalya'ya göç etmiş.

Perge'ye gelişte gezginleri karşılayan ilk yapılar tiyatro ve stadyumdur. Aksu Nehri'nin ya da o zamanki adıyla Kestros Nehri'nin dört km kadar batısında iki tepenin arasında kurulmuş olan Perge'nin tiyatrosu, Kocabelen Tepesi'nin güney eteklerinde bulunuyor. Yunan-Roma tipi tiyatro, antik tiyatroların yapısal bileşenleri ile uyumlu bir şekilde, cavea, orkestra ve sahne olmak üzere üç ana bileşenden oluşuyor. Cavealar, örneklerine sıkça rastlanabileceği gibi, genellikle bir yamaca yaslanmış olarak inşa ediliyor; yapımda kolaylık sağlayan bir uygulama. Yunan tiyatroları daha çok denize veya dağa bakan bir yamaçta yarım daire biçimindeyken, Roma Dönemi tiyatroları daha çok yamaca yaslanmadan kemerler ve tonozlar üzerinde kuruluyor. Bu anlamda, yine Pamphylia'da bulunan Side antik tiyatrosu, yamaca yaslanmayan, kolonlar üzerinde duran caveası ile gezginleri kendisine çağıran ayrıcalıklı bir değere sahip. Cavea'da üst bölümde 19, alt bölümde 29 sıra bulunuyor; tiyatronun seyirci kapasitesi 13 bin; bazı kaynaklarda seyirci kapasitesi 15 bin olarak da belirtiliyor. Dönemin nüfus yoğunluğu, kentlerin büyüklüğü göz önüne alındığında, 13 bin kişilik bir tiyatro, günümüz moda terimiyle gösteri merkezi, farklı bir anlamlılığa kavuşuyor. Tiyatro, MS 2. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş, İmparator Nero'dan (MS 54-68) Tacitus'a kadar geçen 200 yıllık süreçte çeşitli değişikliklere uğramış. Tiyatronun üst kısmını çeviren sütunlu galeri ve yüksek sahne Roma Dönemi'ne özgü olmakla

birlikte, yamaca yaslanmış yapısı ve oturma yerini sahneden ayıran üzeri açık geçitler Hellen geleneğinden.

Antik kentlerde görülen tiyatrolar o kentin, dolayısıyla o kenti yöneten dynast, bey, hükümdar ya da kralın gücünü ve zenginliğini yansıtmının ötesinde zaman zaman kanlı oyunlara da sahne oluyor. Perge tiyatrosunun yarım daireden biraz daha büyük olan orkestrasında geçmişte

gladyatör ve vahşi hayvan dövüşleri de yapılmış. Gladyatör ve vahşi hayvan dövüşü gösterileri sadece bir gösteri, eğlence olmanın ötesinde, dönemin “tanrı kral”larının “yaşama ve ölüme karar veren, tanrının dünyadaki temsilcisi” tanımlamasını pekiştirici bir işleve de sahip. Çok sayıda filme de konu olan klasik bir gladyatör dövüşünün tipik finalinde, rakiplerini eleyerek karşı karşıya kalan iki gladyatör ölümüne savaşıyor. Bir gladyatör için, rakibi tarafından bağışlanmak onur kırıcıdır. Finalde, gladyatörlerden biri rakibini öldürecek konuma geldiğinde krala bakar ve onun karar vermesini ister. Gösteriyi izleyen halk çılgına dönmüştür ve “öldür” diyerek haykırmaktadır. Kral, usulca ayağa kalkar, halka ve gladyatörlere bakar ve eliyle işaret eder, öldür ya da bağışla. Dövüşlerin sonu kralın işaretiyle belirlenir. Böylece de kral, yaşama ve ölüme karar veren tanrının/tanrıların yeryüzündeki temsilcisi olduğunu, kararlarını tanrının/tanrıların ona verdiği yetkiyle verdiğini bir kez daha dosta düşmana gösterir. Tıp tarihinin en önemli isimlerinden Galen’in gladyatör okullarında hekimlik yapmasını, arenaya çıkacak gladyatörlerin, güçlü ve dayanıklı olması için çaba göstermesini ve böylece tanrı kralın gücünü pekiştiren gösterilerin sürekliliği için çaba göstermiş olmasını başka bir yazıya bırakıyorum. Tiyatronun üçüncü ve vazgeçilmez bileşeni olan sahne, Perge tiyatrosunda olanca ihtişamı ile karşılar gezginleri. İki katlı sahne binası beş kapıyla kulise açılır, sahne yapısının ön yüzünde Şarap Tanrısı Dyonisos’un hayatını anlatan sahneler ve Nehir Tanrısı Kestros ile ilgili kabartmalar bulunuyor, mermer kabartmalar film kareleri gibi kurgulanmıştır. Bir anımsatma; Yunan mitolojisinin Dyonisos’u Roma’da Bachus adını alır. Tiyatronun sahne kısmını süsleyen Dionysos, Marsyas, İskender ve Hermes gibi çok sayıda heykel Antalya Müzesi’nde bulunuyor. Sahne binasının dış yüzü de başka bir amaçla kullanılmış; beş nişli, önünde yalakları olan bir nympheum şeklinde.

Tiyatrodan kente giden asfalt yolun hemen yanında 234 m uzunluk ve 34 m genişliğe sahip, Anadolu’nun en iyi korunmuş stadyumlarından birisi bulunuyor. İnce uzun dikdörtgen yapılı stadyumun kuzey kısa köşesi at nalı biçiminde kapalıyken, güney kısa köşesi açık. Yetmiş kemer üzerine oturtulmuş 11 sıra oturma yeriyle 12000 seyirci kapasitesine sahip. Yapımı MS 1.

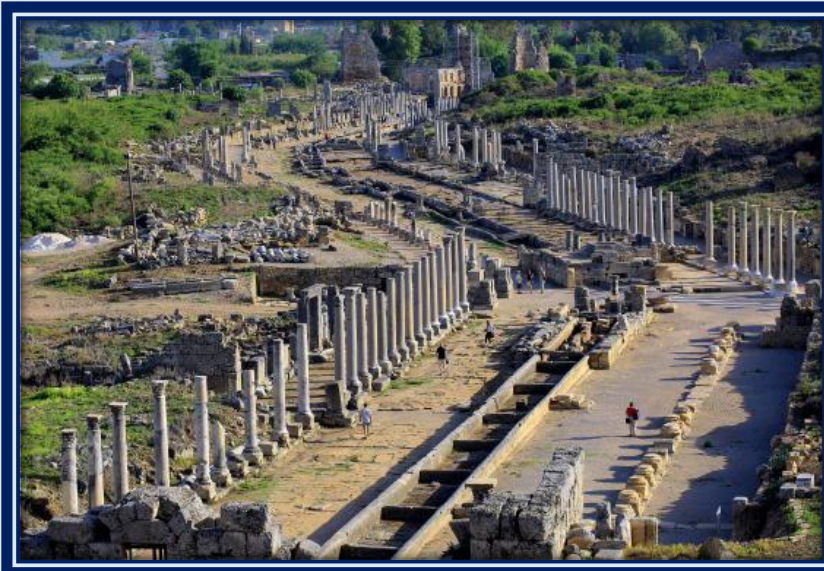
yüzyılın ikinci yarısına, bazı kaynaklarda da 2. yüzyıla tarihlenen stadyumun yapımında kullanılan ana malzeme yörenin de doğal taşı olan konglomera blokları. Doğu tarafındaki kemer boşluklarının altının dükkan olarak kullanıldığı tahmin ediliyor. Heykellerle süslü stadyum MS 3. yüzyılda beş kapılı alçak bir duvarla kapatılarak arena haline sokulmuş.

Şehrin Hellenistik Dönem'deki agorası Cornutus Palaestra olarak bilinen iki ana yolun birleşme noktasındayken, daha sonra MS 2. yüzyılda kent duvarlarının ve Hellenistik Kapı'nın doğuya alınmasıyla birlikte MS 4. Yüzyılda, 65 x 65 m boyutunda, dört yönden dört girişe sahip kare şeklinde, dükkanlar ve sütunlarla çevrili yeni bir agora inşa edilmiş. Orta avluda yuvarlak biçiminde, tholos adı verilen, bugün üst kısmı yıkılmış olan bir anıt/tapınak konumlandırılmış.

Agorayı çevreleyen dört sütunda Artemis, Apollon, Tykhe ile Kalkhas'ın kabartmaları bulunuyor. Bazı kaynaklarda dükkanların sırasıyla biri içeriye biri dışarıya açılacak biçimde kurgulandığı, arazinin eğimli yapısına uygun olarak güneydeki dükkanların iki katlı yapıldığı, Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi'nde batı girişi dışındaki girişlerin örülerek kapatıldığı ve kuzey girişinin olasılıkla şapel olarak kullanıldığı aktarılıyor. Orta yerdeki avlunun çevresinde bulunan dükkanların bazılarının zemini mozaik kaplı. Bu durum dükkan sahiplerinin statüsü ile mi ilgili düşünmek gerek. Agora, şehrin ticari ve politik merkezi; politik merkez ve ticari merkezin aynı mekanda ortaya çıkışı bir rastlantı olmasa gerek. Agoralar insanların alış veriş yaptığı, biraraya gelerek görüştükleri ve önemli meseleleri görüştüğü mekanlar. Dolayısıyla, antik kentlerin olmazsa olmaz parçaları. Agoralarda bir de "stoa" denilen bir yapı oluyor; insanların güneşten ve yağmurdan korunabileceği biçimde üstü kapalı olan, tek ya da iki katlı, sütunlu galeriler; hukuki davalar burada görülüyor, seçimler burada yapılıyor. Hukuki davaların agorada görülmesi, halka düzenlemeler ve kurallarla ilgili mesajlar da veriyor olsa gerek.

Perge antik kentinin kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu iki sütunlu caddesi bulunuyor ve

caddeler kesişerek kenti dört ana bölgeye ayırıyor. Ana cadde Hellenistik Kapı'dan başlayıp akropol eteğinde bulunan Güney Çeşme'ye uzanıyor. Yaklaşık 300 m uzunluğundaki caddenin ortasında iki metre genişliğinde bir su kanalı ve etrafında sütunlar ile dükkanlar bulunuyor. Sütunlu caddeler Roma İmparatorluğu Dönemi'nin özgün bir mimari stili. Anıtsal ve gösterişli

kurguları, boyutları ile kente prestij kazandırıyorlar. Roma'nın batı şehirlerindeki anıtsal kapı ve taklar, doğu şehirlerindeki sütunlu caddeler bu prestijin göstergeleri. Öylesine ki, sütunlu caddesi olmayan şehirler "fakir" kabul ediliyor. Sütunlu caddeler, etraflarında bulunan resmi ve dini yapılarla da kurumsal bir işleve sahipler.

Tiyatro, stadyum ve agora antik kentlerin benzer özellik ve işlevdeki yapıları. Benzerleri, farklı antik kentlerde, farklı özelliklerle karşımıza çıkıyor. Onların görkemli yapılarının dışında Perge'yi özellikli ve ayrıcalıklı kılan unsurlardan biri su yapılarıdır; yapılar kenti "su kenti" olarak adlandırılacak biçimde şekillendirmiş ve kimlik kazandırmıştır. Gerçekten de Perge suyun kimlik kazandırdığı, yaşamı anlamlandırdığı bir kent olarak kendisini hissettirir; çeşmeler, su yolları ve hamamlar belirgin bir kurgu içinde izlenirler. Şimdi Perge'nin bu yüzüne daha yakından bakabiliriz.

Su kaynakları kentlerin kurulacağı yerlerin belirlenmesinde önemli olduğu kadar, suyun şehre ulaştırılması da kentlilerin yaşamı açısından önemli. Perge de su kaynaklarına yakın kurulmuş bir şehir. Kurşunlu-Perge ve Düdenbaşı-Perge Su Yolları kentin ana kaynakları. Perge'de dört anıtsal çeşme, nymphaeum bulunuyor, bunlardan ikisi görece daha dikkat çekici. Nympheum, Nymphaeum veya Nymphaion denilen bu çeşmeler Nympe denilen, sayıları yeri ve denizi doldururcasına çok olan, genç ve güzel kadın görünümlü, müziksever, şehvetperest ve zarif yapılı perilere adanmış anıtsal yapılar. Sözcük, Eski Roma'da hem genelevi, hem de Hristiyan bazilikalarında atriumlarda bulunan çeşmeleri tanımlıyor. Yaşadıkları yere göre kara, su, ağaç ve yeraltı perileri olarak ayrı grupları var. Rahatsız edildiklerinde insanlara zarar verebiliyorlar. Homeros onları Zeus'un kızları olarak tanıtıyor. Işıl ışıl saçları, muhteşem gözleri, kusursuz tenleri ve vücutlarıyla sıklıkla tanrıların ve yarıtanrıların tacizine uğruyorlar. Yunan mitolojisinde sıklıkla karşılaşılan iki nymphe İyonya Denizi'ndeki Ogygia Adası'nda yaşayan Kalypso ve Akhilles'in annesi Thetis. Sudaki yansımasını görerek kendisine aşık olan, eriyip biten ve sadece sesi kalan Ekho da bir nymphe.

Perge'de yer alan Nympheumlardan ilki, kuzey-güney doğrultulu yolun sonunda, akrapolün hemen altında. Üç adet tonozlu nişe sahip. Çeşmenin önünde Nehir Tanrısı Kestros'un heykelinin

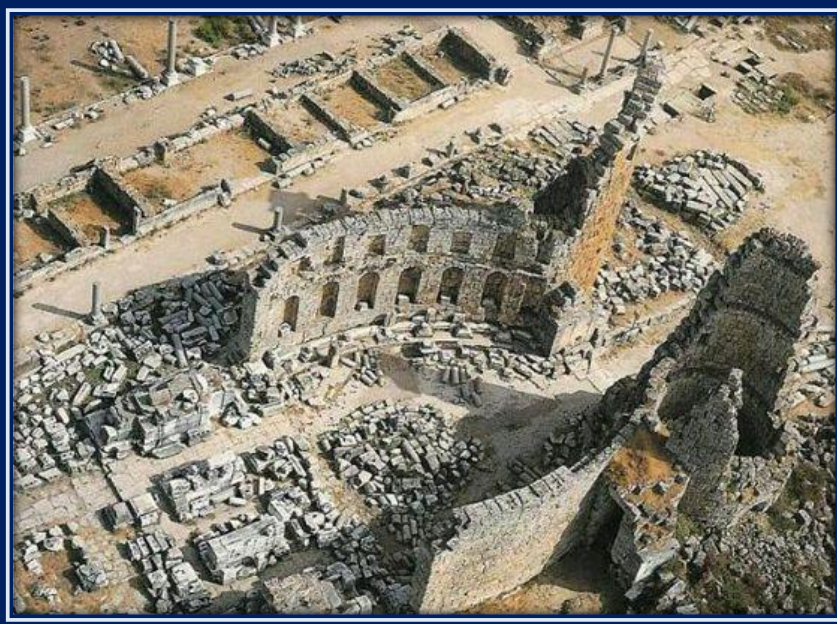
bulunduğu bir havuz var. Yapı MS 2. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş. Kestros hem kente hayat ve varlık nedeni veren nehrin, hem de nehrin tanrısının adı. Bu nedenle de Aksu Nehri'nden kanallarla kente taşınan su, Kestros'un heykelinin bulunduğu bir çeşmeyle kente girip dağılır. Kestros günümüz yörük toplulukları için de kutsallığını, saygınlığını korur. Yörükler, Aksu'ya

Kocası, Aksu'nun ovada çizdiği kıvrımlara Yılan Eğrisi, Develeriyle ve oğlaklarıyla Aksu'yu geçtikleri yere Kırkgeçit adını verdiler. Şimdilerde muhteşem zannettiğimiz projelerle boğup attığımız doğa ananın güzel çocuklarına bir örnek Kestros.

Diğer çeşme, batı meydanında. İki katlı olarak tasarlanmış. Büyük bölümü yıkılmış olan çeşmenin büyük dörtgen bir havuzu, iki yanı kolonlu bir cephesi ve suyun akışını sağlayan yarım daire

şeklinde su tekneleri var. Çeşmenin güney ucunda bulunan nişin çeşmeden daha eski bir tarihe ait olması, bu nişin dini bir rolü olduğunu ve çeşmenin ilk kutsal su kaynağının olduğu yerde inşa edildiğini düşündürüyor. Perge, su yollarının yanı sıra dikkate değer bir kanalizasyon sistemine de sahip. Yolların ve yapıların altında yer aldığı için görece daha az incelenen kanalizasyon sistemleri Roma Dönemi mimarisinin tipik özelliklerinden. Roma’da bulunan ve günümüzde halen gezilebilen Cloaca Maxima bunun en bilinen örneği. Perge’nin kanalizasyon sistemi de geçmişin antik kentlerinin günümüzün bazı kentlerini kışkırtacak örneklerinden birisi. Su yapılarının sonuncusu hamamlar. Kuzey ve Güney Hamamlarından Güneydeki büyüklüğü ve anıtsallığı ile gerçekten de görkemlidir. Soyunma alanı, soğuk banyo, ılık banyo, sıcak banyo, beden hareketleri (Palaestra) alanları birbirine geçişli olarak kurgulanmıştır. Tabanın altındaki sıcak sulu ısıtma sistemi bazı yerlerde halen görülmektedir.

Perge, geçmişten günümüze uzanan yapısal örüntüsü, ona “su kenti” adlandırmasını yakıştıran su yapılarıyla Anadolu’nun en önemli antik kentlerinden biri. Ancak, gezgini Floransa’nın Piazza della Signoria’sında buraya sürükleyen ana neden, kentin güneyden girişini oluşturan Hellenistik Kapı ve ardındaki oval biçimli avluda saklı. Perge’nin Hellenistik Dönem’deki surların güney kısmı, MÖ 4.

yüzyılda genişletilmiş ve bugün antik kente girişte karşılaşılan, Roma ve Hellen Dönemi kapıları arasındaki avlu oluşmuş. İmparator Septimius Severus (193-211) döneminde yapılan Roma Kapısı’nın ardındaki avlunun batı tarafında Artemis Pergaia ve Septimius Severus’a sunulan anıtsal bir çeşme bulunur. Kentin güney girişindeki Roma Kapısı ve avlunun ardından gezgini Hellenistik Kapı ve bir diğer avlu karşılar. Kapı, döneminin

savunma anlayışına uygun biçimde dört katlı iki yuvarlak kuleyle korunur. Hellenistik Kapı’yı geçince MS 120-122 arasında Bithynia Valisi Plancius Varus’un kızı Plancia Magna’nın maddi/parasal destekleriyle görkemli hale getirilen at nalı biçimli avluya girilir; heykeli Antalya Müzesi’nde bulunan Plancia Magna’nın mezarı surların dışında, giriş kapısının sağındadır. Bazı kaynaklarda ise, avlunun bu tarihte yapılan yenilenme sonrasında “şeref avlusu” haline getirildiğini, duvarlarının renkli mermerler

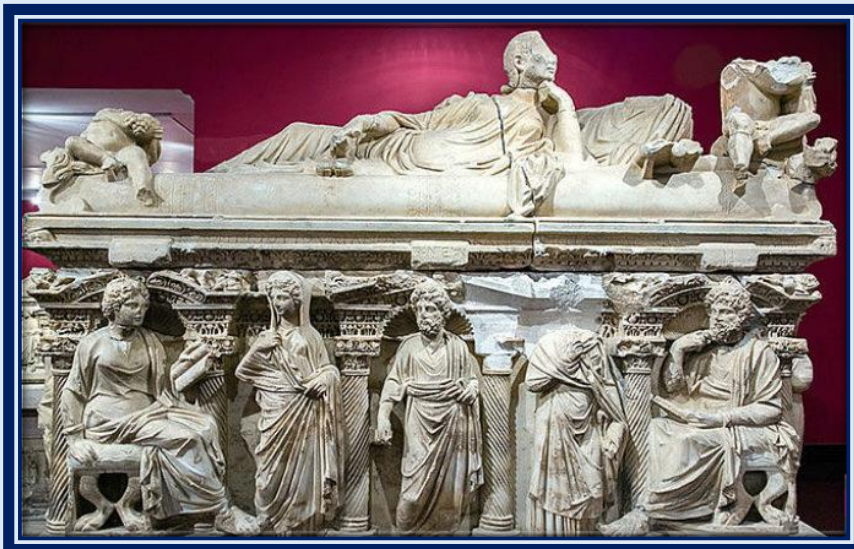
ile kaplandığını ve sütunlu bir cephe yapısı kurgulandığını aktarıyor. Hellenistik kapı kentin savunma surlarının bir parçası. Gözetleme kulesi niteliğindeki kulelerin üzerinde çarşıdaki düzeni sağlayan ve hile yapan satıcıları gözleyen görevliler bulunmuş;

günümüzün zabıtalari gibi. Avluda Afrodite ve Hermes gibi tanrı ve tanrıçalar ile kent için önemli rol oynayan kişilerin heykelleri bulunur. Kentler ve heykellerin öyküsü Perge’de bu noktada başlıyor. Aslında kent döneminin önemli heykeltıraşlık atölyelerinden biri. Heykeller sadece Hellenistik Kapı ile girilen avlu ile sınırlı değil, kentin her yanında çok sayıda heykel bulunuyor. Perge heykelleri artık Perge’de değil, yerlerine koyulmuş kopyaları da bulunmuyor. Heykeller, Antalya Müzesi’nde gezginleri bekliyor ve Perge’ye gelen gezginlerin kenti ve görkemliliğini bu heykellerle birlikte hayal etmesi gerekiyor.

Ülkemizin en önemli müzelerinden birisi olan Antalya Müzesi 1988 yılında Avrupa Konseyi Yılın Müzesi ödülünü almış. Kuruluş çalışmaları 1919’da başlamış. Kurucusu, tarihi eserlerin 1. Dünya Savaşı sonrasında bölgeye yerleşen işgal kuvvetlerinin yağmasından kurtarılması ve kayıt altına alınması için görevlendirilen öğretmen Süleyman Fikri Erten. İlk olarak 1922’de Alaaddin Camisi’nde ziyaretçilere açılmış. 1937’de Yivli Minare Camisi’ne taşınan müze, 1972’de bugünkü binasına taşınmış. Açık ve kapalı 30 bin metrekare alana sahip müzede 14 sergi salonu bulunuyor ve 7020 eser konularına göre ve kronolojik olarak sunuluyor. Müzenin İmparatorlar Salonu’nda Roma Dönemi imparatorlarına ve dönemin politik kişilerine yönelik, MS 2. yüzyıla sahnelenen Perge’de bulunmuş heykeller, Perge Batı Caddesi ve F5 Çeşmesi Salonu’nda Batı Caddesi’nden çıkan Athena Heykeli, Helenistik Kapı’daki avludan çıkan Aphrodite Heykeli ile Kuzey hamamı’nın batı köşesinde bulunan Nymphaeum havuzu içinden çıkartılan 13 heykel, Mozaik Salonu’nda Herakles Heykeli, Perge Tiyatrosu Salonu’nda tiyatronun sahne binasında bulunan 17 adet heykel, frizler ve bazı mimari parçalar sergileniyor.

Herakles ve Perseus Heykelleri, Üç Güzeller, Dansçı Kadın Heykeli’ne, Antalya Müzesi’nin Lahidler Salonunda bulunan Herakles Lahdi, Domitias Lahdi, Aurelia Botiane Demetria Lahdi, Madalyonlu Lahid, Çocuk Lahdi, Girlandlı Lahit ve Dionizyak/Dionysiak Lahdi de eklenmeli. Lahidlerin çoğu Perge’nin nekropol alanında bulunmuş; Perge’ye Attika, Prokonnesos (Marmara Adası) veya Dokimaion’dan (Afyon) getirilmişler ve Perge’nin yerel heykeltıraşlık atölyelerinde işlenmişler. Perge, heykeltıraşlıktaki ustalığı ile tüm bu eserlerin bir bileşimi gibi. Şimdi, Perge heykellerine ve lahidlerine biraz daha yakından bakabiliriz; Perge’yi anlamak ve algılamak adına. Kuş uçuşu 1800 km uzaklıktaki bir meydana gezginleri selamlayan Perseus ve Herakles, burada da gezginleri selamlıyor.

Nereden ya da hangisinden başlayalım sorusunu yanıtlamak çok da kolay değil ama bir yerden de başlamak gerekiyor; gönül hepsine aynı anda başlamaktan yana ancak bu da olası değil. Domitias Lahdi ya da Domitias Julianus ve Domitias Philiskas Lahdi, MS 2. yüzyıla tarihleniyor; Roma dönemi’nden. Uzunluğu 256 cm, eni 120 cm. Lahdin üst kısmı kline biçiminde ve üzerinde lahdi sahibi olan karı koca betimlenmiş; kline, dinlenmek veya yemek yemel amacıyla kullanılan bir tür yatak.

Erkeğin bir eli eşinin omuzunda, diğer elinde bir rulo var; rulo kocanın bilim ve sanata verdiği önemi yansıtıyor. Kanatlı, kafası geyiğe benzeyen ve balık vücutlu bir figür ve yunuslarla süslü klinenin iki köşesinde birer Eros bulunuyor, arka köşeleri ise Pan başları ile süslü. Lahid kapağında Eski Yunanca olarak “Domitias Julianus ve hayat arkadaşı

C. Domitias Philiskas'ın lahididir" yazısı; görünen o ki, ölümün sonlandıramadığı bir aşkın öyküsü saklı lahitte. Lahidin baş alınlığında giyimli bir kadın, yanında bir kurban boğası, ortada bir kapı ve kapı önünde alevler yükselen bir sunak bulunuyor; ölü kültü ve Hades ile ilgili. Ayakucu alınlığında elinde rulo tutan iki erkek ve ortalarında bir kadın var. Lahdin uzun kenarlarından birinde her iki köşede oturan ve rulo tutan bir kadın ve erkek bulunuyor, ortalarında ayakta duran iki kadın ve bir erkek var; mezar sahiplerinin bilgi ve sanata önem verdiklerini yansıtıyor. Diğer yan yüzde sandalyede oturan bir kadın, ayakta rulo tutan bir figür ile yas tuttukları düşünülen iki kadın var.

Lahitlerden ikincisi, Herakles Lahdi. Anadolu'nun farklı bölgelerinde de Herakles Lahitleri bulunuyor; Herakles'in yaygın coğrafi etki alanının bir yansıması olsa gerek. Herakles, mitolojinin en ünlü kahramanlarından birisi. Roma mitolojisine uygun olarak Piezza della Signoria'da Hercules adını alan kahraman Yunan mitolojisinde Herakles olarak anılıyor. Onun ana rahmine düşme öyküsü daha sonra Kral Arthur miti için de derlenip, kullanılmış. Çapkınlıkları ile meşhur Zeus yine sahnede. Arzuladığı Alkmene'ye sahip olmak için kocasının kılığına giriyor ve onunla birlikte oluyor. Hatta rivayet odur ki, bu muhteşem geceyi üç gecelik uzunluğa denk hale getiriyor. Uzaklardan dönen kocası da Alkmene ile birlikte oluyor ve ikisinden de hamile kalan Alkmene ikiz çocuklar doğuyor; Herakles Zeus'un, Iphikles Ampphyron'un oğlu. Ancak, çoğu zaman olduğu gibi, bu sefer de Hera durumun farkında; Herakles henüz sekiz aylık bir bebekken onu öldürmesi için yılanlar yolluyor ama bebek Herakles her ikisini de boğup öldürüyor. Büyüdükçe kahramanlaşan Herakles, Tebai prenseslerinden Megara ile evleniyor. Kızgınlığı devam eden Hera Herakles'in delirmesini, kendisinin ve kardeşinin çocuklarını öldürmesini sağlıyor; bazı anlatılarda Herakles karısı Megara'yı da öldürüyor. Deliliğinden kurtulur kurtulmaz Apollon'un Delphi'deki kahinlerine danışan Herakles, Tiryns'e gitmesi ve Kral Euryheus'a 12 yıl hizmet etmesi öğüdünü alıyor ve öğüde uyuyor. Herakles'in asıl kahramanlaşması bundan sonra başlıyor ve kralın kendisine verdiği birbirinden zor 12 görevi başarıyla tamamlıyor. Herakles'in ölüm öyküsünü daha önce paylaşmıştık. Ölümünden sonra tanrılar arasına kabul ediliyor, hatta hera ile barışıyorlar ve Hera, kızı Hebe'yi evlenmeleri için Herakles'e veriyor.

Perge'ye ait Herakles Lahdi, Herakles'in 12 görevini betimleyen işlemelerle donatılmış durumda. Nemea aslanı, Erymanthos yaban domuzu, Kyreneia geyiği, Stymphalos kuşlarının öldürülmesi, Augias ahırlarının temizlenmesi ve Herperidlerin altın elmalarının getirilişi, diğer yüzde Girit Boğası, Diomedes'in atları, Amazon Kraliçesinin büyüülü kemeri, Gergoneus'un ve Kerberos köpeğinin kaçırılması gibi sahneler bulunuyor. Lahdin ilginç de bir öyküsü var. 1960'lı yıllarda kaçak

kazılarda ele geçirilen lahit yurtdışına kaçırılıyor. Boyu 235, eni 112 cm olan ve ağırlığı üç tona ulaşan bir lahdin nasıl olup da yurtdışına çıkartıldığı film konusu olabilecek nitelikte. 2010 yılında Cenevre Serbest Bölgesi'nde İsviçreli yetkililerin yaptığı bir envanter çalışmasında bulunarak el koyuluyor. 21/09/2015'de lahdin iadesine karar veriliyor ve Cenevre Adalet

Mahkemesi Ceza Dairesi bu kararı onaylıyor. Ardından İsviçre Federal Mahkemesi'ne kararın iptali için itiraz yapılıyor, Türkiye de bu başvuruya itiraz edince itiraz başvurusu geri çekiliyor ve iade kesinleşmiş oluyor.

Konu Herakles'den açılmışken yine onunla devam edelim. Herakles heykelleri yaygın bir coğrafyada izlenebiliyor. Floransa'da Piezza della Signoria'da olduğu gibi Perge'de de bir Herakles heykeli var; Yorgun Herakles; Herakles Farnese. Heykel, ünlü heykeltıraş Lysippos'un MÖ 4. yüzyılda yaptığı heykelin yaklaşık 600 yıl sonra, MS 2. yüzyılda yapılmış bir kopyası. Herakles'in hiçbir silahın işlemediği, postunu delemeyişi Nemea Aslanı'nı öldürdükten sonra asasına dayanıp dinlendiği anı betimliyor. Herakles'in 12 görevinden ilki, Aslanı asasıyla öldüren Herakles, daha sonra Nemea Aslanı'nın postunu kendisine pelerin yapıyor ve aslanın ağzı açık başı da Herakles'in miğferi haline geliyor. Lysippos'un yaptığı heykelin Roma Dönemi'nde yapılmış olan 60 kadar kopyası olduğu belirtiliyor. Perge'deki heykel, işçiliği ile diğerlerinden üstün kabul ediliyor. Konu Herakles olunca maceralar birbirini izliyor. Maceralar sadece Herakles ile değil, heykellerinde de devam ediyor. Herakles lahdi gibi, Yorgun Herakles'in de ilginç bir öyküsü var. Dikkatle bakıldığında, heykelin orta hattından geçen bir kırık çizgisi bulunuyor. Heykelin üst kısmı 1970'li yıllarda ABD'ne kaçırılmış ve Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde; üstü ABD'nde, altı Antalya'da bir müzede diğer parçasını beklemiş. ABD'ndeki müzeyi gezen Özgen Acar sergilenen parçanın Antalya'daki yarım heykelin kayıp parçası olduğunu fark ederek haber veriyor; parçaları birleştiren yolculuğun başlangıcı bu. Parçaları birleştiren yolculuğun bir kahramanı daha var; bir kadın. 1980 yılında heykelin alt parçasını Perge'de Güney Hamamı'nda bulan, yaşamının 35 yılını Side ve Perge'ye adan, 2001 yılında kaybettiğimiz Türkiye'nin ilk kadın arkeoloğu Prof.Dr. Jale İnan hazırladığı alt kalıpla ABD'ne gidiyor ve ikisinin tek bir parça olduğunu reddedenlere karşı savunuyor ve parçaları birleştiren yolculuk da başlıyor. Yorgun Herakles artık Antalya Müzesi'nde; belki tam yerinde değil ama, kendi topraklarında.

Antalya Müzesi'nde sergilenen diğer Perge lahitlerine de kısaca değinip heykellerle devam edelim. Girlandlı Lahit, Çocuk Lahdi, Aurelia Botiane Demetria Lahdi ve Madalyonlu Lahit MS 2. yüzyıla, Dionysiak Lahit ise MS 3. yüzyıla tarihleniyor. Girandlı Lahit üçgen alınlıklı çatı biçimli bir kapağa sahip, ellerinde hurma dalı taşıyan sphenksler üzerinde bulunan Nike figürleri, yunuslar üzerinde Eros figürleri, tiyatro maskaları ve Medusa başları bulunuyor. Maskalar ve Medusa başlarının mezarı kötülüklerden korumak için yapıldığı düşünülüyor; Nike, Yunan mitolojisinin zafer tanrıçası, Eros ise aşk tanrısı. Çevre yüzeylerinde kabartma mitolojik figürlerin bulunduğu Çocuk Lahdi'nin küçük bir çocuk için yapıldığı öngörülüyor. Aurelia Botiane Demetria Lahdi kline şeklinde bir kapağa sahip, kline üzerinde yan yana uzanmış keri kocayı görüyoruz, ellerinde kuş tutan Eros, at başı, aslan figürleri bulunuyor. Lahdin sahiplerinden kadının yüzü portre şeklinde işlenmiş, erkeğinki işlenmemiş; erkeğin henüz defnedilmediğini ya da işleme için para veya zamanın yetmediğini düşündürüyor. Madalyonlu Lahit üçgen alınlıklı çatı biçimli bir kapağa sahip. Alınlıklarında birer kalkan ve dört yüzünde madalyonlar var. Lahdin üzerinde izlenen "ΖΩ" kelimesi, lahit yapıldığı sırada lahit sahibinin henüz ölmediğini gösteriyor;

mezarın sahibi, yaşayan bir kişinin adının lahit üzerine yazılmasının getireceği uğursuzluğu önlemek istemiş. Dionysiak Lahit pentelikon mermerinden yapılmış, üzerinde ölü portreleri olan kline biçimli bir kapağı var. Teknede Dionysos ve onunla ilgili figürler bulunuyor. Dionysos da mitolojik anlatıların yaygın aktörlerinden biri; gizemli bir karakter; Olympos Tanrıları arasına sonradan katılmış, kimi zaman da ismi onlar arasında sayılmıyor. Minoslular zamanından beri ona tapınıldığı biliniyor, Lineer B Tabletlerinde ismi bulunuyor. Şarap Tanrısı olarak da tanımlanıyor; şarap, kendinden geçme, çılgınca danslar onunla birlikte anılıyor. Heykellere geçmeden önce lahitler için bir anımsatma yapalım. Lahitler, belirgin özellikte sanatsal faaliyet gerektiren özellikli ve gösterişli mezarlar. Dolayısıyla da, ona ulaşabilenlerin zenginliğini ve gücünü, bu bağlamda da ölen kişinin sosyal sınıfını ve sınıflı toplum yapısını yansıtan mezarlar. Perge'nin gerçek sahiplerinden sessiz sedasız defnedilenleri bilmiyoruz.

Daha önce Yorgun Herakles ile bir giriş yaptığımız Perge heykellerine devam ediyoruz. Ne var ki, söz konusu Perge olduğunda ve Perge'nin bir Heykeller Kenti olduğunu dikkate aldığımızda bizi zorlu bir seçim bekliyor. Perge heykelleri başlı başına bir çalışma olacak nitelikte ve bu yazının sınırlarının çok ötesinde. Seçim yapmak, yapılan seçimi gerekçelendirmek de ayrı bir uzmanlık alanı. Biliyoruz ki, nasıl bir seçim yapılırsa yapılsın, dışarıda kalanlar için "bu da atlanır mı, bu nasıl dışarıda kalınır" denecektir. Dışarıda kalanlardan özür dileyerek başlıyoruz.

Değineceğimiz heykellerimizden biri üç kadına ait; Üç Güzeller Heykeli; Kharitler. Heykellerden ikisinin baş kısmı yok, ancak belli ki üç güzel kadın betimlenmiş; çıplak olarak. Kadınlar birbirlerini omuzlarından tutuyor, ortadaki kadın arkaya dönük. Heykel, MS 2. Yüzyıla tarihleniyor. Bir anlatıya göre buradaki üç güzellerin her biri birer tanrıça; Zeus'un hem kız kardeşi hem de eşi olan, kıskançlıklarıyla meşhur, Roma mitolojisinde Juno olarak adlandırılan "Hera", zeka, sanat, strateji, ilham ve barış tanrıçası olan, Zeus ve Metis'in kızı, Roma mitolojisinde Minerva olarak adlandırılan "Athena" ile aşk ve güzellik tanrıçası "Aphrodite". Üç güzel ile ilgili bir de öykü var. Thetis ve Peleus'un evlilik törenlerine Kavganın Kraliçesi olan Eris davet edilmez. Davet edilmeyişine kızan Eris törene gelerek "en güzel için" diye bağırır ve bir altın elma fırlatır. Üç güzel tanrıça aralarında anlaşamayınca Zeus'un

hakemliğine başvurulur. Hakemlik yapmaktan kaçınan Zeus bu belalı işi Troya'lı bir ölümlü olan Paris'e verir. İda Dağı'nda yapılan yarışmada güzeller Paris'i etkileyebilmek için çabalar. Hera, Avrupa ve Asya'nın krallığını teklif eder. Athena'nın teklifi sonsuz akıl, bilgelik ve başarı olur. Aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodit ise dünyanın en güzel kadınının aşkını vermeyi teklif eder; Sparta Kralı Meneleos'un karısı Helen. Yarışmayı kazanan Aphrodite'tir; Aphrodite altın elmayı kazanır, güzeller güzeli Helen de Paris'in olur.

Bir diğer heykel Afrodit'e ait. Roma mitolojisinde Venüs. Adı ak köpüklerden doğduğu içindir. İşveli ve cilveli Aphrodite, aşkın ve güzelliğin tanrıçasıdır; çoğunlukla çıplak veya yarı çıplak betimlenir. Heseidos'a göre denizlerin köpüklü dalgalarından doğan Aphrodite, Homeros'a göre Zeus ile Okeanos'un kızı Dione'nin kızıdır. MÖ 5. yüzyıl sonundan itibaren Lykia panetonunda Pedrita adıyla gördüğümüz Aphrodite'in etki alanı giderek genişlemiştir. Aphrodisias gibi adına kurulmuş kentler vardır. Perge'de bulunan ve MS 2. yüzyıla tarihlenen heykelde Afrodit ayakta duruyor. Belden aşağısı giysili yarı çıplak Afrodit, iki eliyle bir kalkanı tutuyor. Kalkanın üzerindeki yazının "Klaidos Peison" olduğu belirtiliyor.

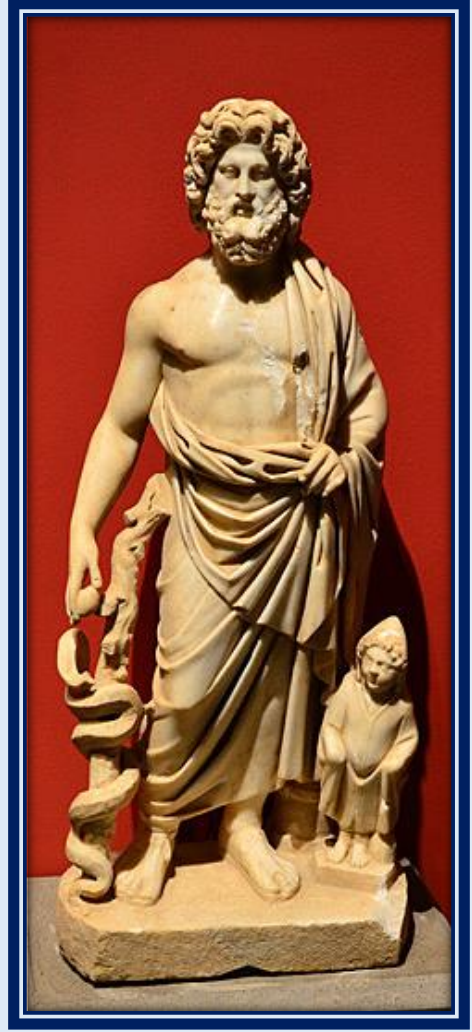
Dansçı Kadın Heykeli bir diğer görkemli heykelimiz; Antalya Müzesi'nin İmparatorlar Salonu'nda sergileniyor. MS 2. yüzyıla tarihlenen heykelde başı hafifçe sağa dönük bir kadın betimlenmiş. Vücudunun hatlarını ortaya çıkartan ince bir elbise giymiş. Vücut kavisleri ve savrulan elbisesi dansını gözler önüne seriyor. 1981 yılındaki kazılarda çıkartılan heykel "Perge

Ekolü" olarak tanımlanıyor, boyu 225 cm. Bazı kaynaklarda "belki de dünyada başka bir örneğinin olmadığı" belirtilen heykelde iki mermer türü tek bir heykelde kullanılmış; kadının bedeni için beyaz, saç ve giysisi için siyah mermer. İki farklı mermerin aynı heykelde kullanılmasının Roma imparator büstlerinde örnekleri olmakla birlikte, bu anlamda bir örneği yok. Heykelin irili ufaklı bölümleri ayrı bloklarda işlendikten sonra parçalar monte edilerek eser tamamlanmış. Betimlenen kadın kalça hizasından kuşakla sıkılmış ince kumaştan kolsuz, uzun, hiton adı verilen bir gömlek giymiş. Giysinin kıvrımları dansdaki hareketi veriyor. Kuşak haline getirilmiş himation denilen mantonun savrulan uçlarının dalgalanması dönme hareketini yansıtıyor. Bu harekete dayanılarak "Dansöz Heykeli" adı verilmiş. Değindiğimiz "Perge Ekolü" yaklaşımı önemli; Perge'yi bir heykel "atölyesi" olmaktan daha öteye taşıyor.

Mitolojik anlatıların önemli kahramanlarından biri de, belki de diğer tanrı, tanrıça ve kahramanlardan farklı olarak etkisini ve sembolünü günümüze kadar taşımayı başaran

Asklepios. Perge kazıları 1946 yılında başlamış. Takvimler 1981 yılını gösterdiğinde daha önce de andığımız Prof.Dr. Jale İnan Güney Hamamı'nda bir Asklepios heykeli buluyor. Asklepios Apollon'un oğlu. Mitolojik anlatımlarda sıkça karşılaşılan biçimde, mucizevi bir biçimde dünyaya geliyor; yanmak üzere olan annesinin karnı yarılarak çıkartılıyor. Apollon oğlunu bilge bir centaur olan Khiron'a emanet ediyor ve onu yetiştirmesini istiyor. Tıp konusunda da uzman olan Khiron bebeği eve getirdiğinde, bir kahin olan karısı bebeğin ileride çok önemli bir kişi olacağını söylüyor. Asklepios bir yarı tanrı; babası bir tanrı, annesi ise bir ölümlü, Khiron'un yanında usta bir hekim olarak yetişiyor. Hatta öylesine ustalaşır ki, ölüleri hayata döndürecek kadar bilgili hale geliyor. Ne var ki, ölüleri iyileştirmek yeraltı tanrısı Hades için kabul edilebilir bir şey değil. Hades, Asklepios'un yaptıklarını Zeus'a anlatıyor; onun yaptığı, ölüleri hayata döndürmek, yaşam ve ölüme karar verme gücüne sahip baş tanrı için kabul edilebilir değil. Hades'in anlattıklarıyla öfkelenen Zeus, yıldırımıyla Asklepios'u öldürüyor. Ancak, tanrıların başı Zeus, ölümünden sonra onu Yılan Takımyıldızı'na dönüştürüyor ve tanrılar arasına alıyor. Heykelde Asklepios'un yanında, pek de alışıldık olmayan biçimde, küçük bir de çocuk var. Ancak, heykeldeki çocuğun baş kısmı yok. Aradan 34 yıl geçiyor. Güney Hamamı'nın hemen yanındaki Hellenistik Kule'nin önünde cadde temizliği yapılırken yüzeye yakın bir tabakada çocuk heykel başı bulunuyor. Müzeye getirilen çocuk başının yapılan incelemelerinde Asklepios Heykeli'ndeki eksik parça olduğu tespit ediliyor ve yerine yerleştiriliyor.

Lucius Septimius Bassinaus, veya asıl adıyla Marcus Aurelius Antoninus Bassinaus 211-217 yılları arasında tahta çıkmış Roma İmparatoru. Daha önce değindiğimiz Roma İmparatoru Septimius Severus'un 188 yılında doğan oğlu. 196 yılında, henüz sekiz yaşındayken kendisine "Caesar" unvanı ve Marcus Aurelius Antoninus adı verilmiş. İki yıl sonra, 10 yaşındayken "Augustus" unvanı verilerek babasıyla aynı mertebeye yükseltilmiş. İmparatorluk muhafızlarından Fulvius Plautianus'un kızı Fulvia Plautilla ile evlendiğinde 14 yaşındaymış; eşinin babasını hanedana suikast hazırladığı gerekçesiyle idam ettirmiş, eşinin annesini de sürgüne gönderdikten sonra öldürmüştü. Babası Septimius Severus'un 211 yılında ölümü sonrasında, o da 209 yılında Augustus unvanı alan kardeşi Geta ile aralarında taht kavgası çıkmış, imparatorluğu ikiye bölme düşüncesi anneleri tarafından kabul edilmemiş, 212'de kardeşini öldürmüştü, ardından senatoyu toplayarak kardeşinin kurduğu tuzaklardan söz etmiş ve genel bir af çıkartacağını söylemiş. Ne var ki, hemen sonrasında Geta'nın bütün yakınlarının öldürülmesini emretmiş, yaklaşık 20 bin kişi öldürülmüş, Geta'nın adı yazıtlardan silinmiş, adına basılmış sikkeler toplatılmış. Desenini kendisinin çizdiği ve Roma'nın tümünde giyilmesini istediği bir pelerine atıfla, "Caracalla" takma adıyla anıldı. İmparatorluk topraklarında sınıf ve ırk ayrımını ortadan kaldırarak vatandaşlık hakkı verilenlerin sayısını artıran Antoninus Vatandaşlık Yasası'nı çıkarttı. Bu yasayla eyalet valilerine Roma vatandaşları üzerinde ceza yetkisi verdi, azat ve miras vergilerini yükseltti. 214 yılında doğuya çıktığı seferde savaşlara girdi. 217 yılında Edessa'da (Urfa) bulunuyordu ve Carrhae'de (Harran) bulunan Ay Tapınağı'nda bir kurban törenine katılmak üzere yola çıktığında, imparatorluk

muhafızlarının komutanı Macrianus tarafından planlanan bir suikastla öldürüldü. Öldürüldüğünde imparatorlukta başka yönetici kalmadığı için Macrianus imparator ilan edildi.

Birçok kanlı savaşa giren Caracalla kendisini Büyük İskender ile özdeşleştiriyor, generallerine Büyük İskender'in komutanlarının adını veriyor, Büyük İskender'in içki kaplarını kullanıyordu; giysileri, silahları, davranışları, gezi yolları, hatta portreleriyle Büyük İskender'i taklit edişi bir saplantı düzeyindeydi. Troya'yı ziyaret edip Akhileus'un mezarına saygı gösteren Caracalla Yahudi ve Hristiyan inanışlarına saygıyla yaklaşıyordu, en üstün gördüğü tanrı Mısır mitolojisinde yer bulan Serapis'ti; Mısırlıların hükümdarları tanrılarla özdeşleştirme geleneği hoşuna gidiyordu ve heykellerinde firavun olarak tasvir edilen tek Roma İmparatoruydu. Aslında Caracalla, Roma tarihinin en zalim imparatorlarından biri olarak tanınır. Montesquieu onun için şöyle söylüyor: "Caracalla'ya yalnız despot, zalim değil, insanlığı yok edici lakabı verilebilir. Caligula, Nero ve Domitianus Roma şehrinde zulüm yapmakla yetinirlerdi. Caracalla ise dünyanın her tarafına giderek şiddet ve terör saçardı." Perge'de bulunan 220 cm boyundaki heykelinde medusa ve kartal figürlerinin yanı sıra, baş kısmında başka portrelerde izlenmeyen meşe yapraklarından bir çelenk bulunuyor. Betimlemede, Caracalla'nın hemen yanında, Caracalla'nın görkemini ve herkesten üstünlüğünü pekiştiren küçük bir asker heykeli de bulunuyor. Caracalla Heykeli'ni önemli ve ayrıcalıklı kılan ana niteliği, heykelin Caracalla için yapılmış tek tüm beden heykel oluşu.

Tanrıların başı Zeus, Gece Tanrıçası Nyks'nin kızı Nemesis, güneş tanrılarında Helios, güzeller güzeli Aphrodite, Ay Tanrıçası Selene, strateji ustası Athena da Perge'de kendine yer edinmiş heykeller. Perge'de heykelleştirilen isimlerden biri de Tykhe; Roma mitolojisinde Fortuna adını alan Kader Tanrıçası. Tykhe, denizlerin ve ırmakların tanrısı Okeanus'un kızı, kader, talip, başarı tanrıçası. Heykellerinde genellikle bir elinde bereket boynuzu ya da insanları yönettiğini betimleyen bir tekne dümeni tutuyor. Perge heykellerinden bir diğeri de Hermes Heykeli. MS 2. yüzyıla tarihlenen 162 cm yüksekliğindeki heykel, MÖ 4. yüzyılda Lysippos tarafından yapılan heykelin bir kopyası. Heykelde Hermes ayağını bir kaplumbağanın üzerine basmış sandaletini bağlıyor. Daha önce de değindiğimiz gibi, kısaca değindiklerimiz ya da değinmediklerimizden özür dileyerek son bir öykü ile Perge Heykelleri'ni sonlandıralım.

Mitolojik anlatıların efsanevi enstrümanlarından biri Pan'ın syrinks adı verilen yedi borulu kavalı/flütü ise, diğeri de Apollon'un Lir'idir. Anlatıya göre, Athena'nın da bir kavalı var; iki borulu bir kaval, anlatılanlara göre bir boynuzla delikler açarak yapmış. Athena güzel ezgiler çalmaktadır kavalıyla.

Gel gör ki, bir gün, su kıyısında kavalını çalmaktayken suya yansıyan yüzünü görür; kavali çalarken yüzü çirkinleşmektedir. Bir anlatıya göre de Hera ve Aphrodite, onu kavak çalarken görünce yüzünün aldığı şekle gülerler ve onunla alay ederler. Sonuçta Athena kızar, kavali fırlatıp atar ve onu bulup kullanacak olanı da lanetler. Kavalın bulucusunun Marsyas olduğu, Marsyas'ın bir kamışa yedi delik açarak bu enstrümanı yaptığı, Athena anlatısının Hellenler tarafından geliştirildiği, savaş ve strateji ile ilgilenen tanrıçanın böyle bir özelliği olamayacağı yönünde de görüşler var.

Marsyas, armoninin bulucusu kabul edilen Frig ülkesinden Hyagnis'in oğludur, giderek müzik konusunda ustalaşmıştır ve besteler yapmaktadır. Marsyas, kırlarda dolaşırken bulduğu Athena'nın kavaliyle ya da kendi icat ettiği kavalla çok güzel ezgiler çalmaya başlar, giderek ustalaşır. Gel zaman, git zaman Marsyas'ın becerisi dilden dile dolaşmaya başlar, anlatılanlar Apollon'a kadar ulaşır. Anlatılanlara kızan

Apollon'un davetiyle mi, yoksa Marsyas'ın tanrıya meydan okumasıyla mı olur ama sonunda bu iki usta arasında bir yarışma gerçekleşir. Yarışma sonucunda kimin daha iyi olduğuna karar verilmesi Frig Kralı Midas'tan istenir. Güzel sanatların koruyucusu olan, Mouse adlı dokuz peri kızının da orada olduğu anlatılır. Yarışmanın sonunda Midas, aynı zamanda yurttaşı olan Marsyas'ın daha iyi olduğuna karar verir. Apollon bu kararı kendisine yapılmış büyük bir hakaret olarak kabul eder ve "senin kulakların iyi duymuyor galiba" diyerek Midas'ın kulaklarını eşekkulağına dönüştürür. Marsyas'ın da bir cezası olmalıdır; tanrıyı yenen bir kişinin cezasız kalması düşünülemez. Apollon, Marsyas'ın derisini yüzüp bir ağaca gerer. Mouseler bu duruma öylesine üzülmeler ki, onların gözyaşları bir ırmağa dönüşür; Çine Çayı. Aynı olaya yönelik farklı mitolojik anlatılar, sıkça karşılaşılan bir durum. Örneğin, bir anlatıya göre hakemlik yapan Midas değil, Tmolos (Bozdağ) Tanrısı; Midas izleyiciler arasında, yorum yapınca cezalandırılıyor. Yine bir anlatıya göre, Apollon Marsyas'a yaptıklarına sonradan çok üzülüyor, lirini yere fırlatıp kırıyor ve Marsyas'ı bir ırmağa, Çine Çayı'na dönüştürüyor. Başka bir anlatıda yarışmanın ilk aşaması beraberlikle biter, Midas Marsyas'ı, Mouseler Apollon'u seçer, Apollon lirini ters çevirerek aynı ezgiyi çalar ama Marsyas kavalını ters çevirip çalamayınca yarışmayı Apollon kazanır. Değineceğimiz Perge Heykelleri'nden sonuncusu Marsyas Heykeli. Marsyas'ın Anadolu'nun farklı coğrafyalarında bulunmuş farklı betimlemelere sahip heykelleri var. Apollon kültünün yaygın etkiye sahip olduğu bir coğrafyada Marsyas'ın heykellerinin yapılmış olması onun Apollon'da bile saygı uyandıran yeteneğinden mi, Apollon'a kafa tutmasından mı, başka bir araştırma konusu; araştırmaya değer bir konu.

Bu çalışmanın amacı Floransa-Perge karşılaştırması yapmak değil. Kaldı ki, böylesi bir karşılaştırma yapmak, bu alanda uzmanlaşmış olmayı gerektiriyor; yazarın boyunu çokça aşar. Kapsamı, gezginin notları ve düşünceleriyle sınırlı kabul etmek daha doğru olacaktır. Floransa'nın Piazza della Signoria'sı ile Perge'de yaptığımız yolculuğun dikkat çeken bir özelliği heykel-kent bağlantısındaki

benzerlik. Aslında bu durum çok da şaşırtıcı olmamalı. Her iki kentin de geçmişinde Roma İmparatorluğu Dönemi'nin derin izleri var. Buna Roma İmparatorluğu Dönemi-heykeltıraşlık ilişkisini de ekleyebiliriz. Heykellere konu olan karakterlerin benzerliği de çok beklendik bir durum. Perge'nin heykelleri ve lahitleri o dönemin yaygın inanç sisteminin mitolojik anlatılarla olan bağlantısının izlerini taşıyor. Yüzyıllar sonra, Rönesans'ta, Rönesans sanatçılarının mitolojik anlatılardan esinlendiği, hatta mitolojik anlatıları, deyim yerindeyse, yeniden keşfettiği gözleniyor. Bu anlamda, belki de Perge, "su kenti" olma özelliğinin yanında, "heykeltıraşların kenti" olma özelliğiyle de, Floransa'nın ve diğer bazı Rönesans kentlerinin de atası, öncülü olarak düşünülebilir.

Piazza della Signoria'nın insanı kendisine çeken en önemli özelliği, meydanlar, korunmuş binalar ve heykellerin birleşik bütüncül halinde şekilleniyor. Anadolu, binlerce yıla uzanan geçmişi, ev sahipliği yaptığı uygarlıkların eserleri ile insanlık tarihine yönelik çok şey anlatıyor. Neredeyse her noktasının insanı sürükleyen bir öyküsü var. Perge, Anadolu'dan sadece bir örnek. Perge'nin ayakta duran güzelliği ve Antalya Müzesi'nde sergilenen Perge eserlerinin görkemi bir yana, belki de yeni bir şey yapılmalı şimdi. Müzede korunmaya alınmış eserlerin birebir kopyaları oluşturulmalı, kopyalar ait oldukları yere yerleştirilmeli; Perge'nin dünya kenti olması için.

Yararlanılan kaynaklar:

- Aksoy NB. Perge: Tunç Çağından Bugüne Yaşayan Antik Kent. www.listelist.com (erişim tarihi: 04/12/2019).
- Akşit İ. Akdeniz Uygarlıkları Lykia-Pamphylia-Kilikia. Akşit Kültür ve Turizm Tic.Ltd.Şti., İstanbul, 2007.
- Antalya Müzesi. www.kulturportali.gov.tr (erişim tarihi: 01/12/2019).
- Antalya Müzesi. www.yoldaolmak.com (erişim tarihi: 04/12/2019).
- Antalya Müzesinde Öne Çıkan 10 Önemli Eser. www.aktuelarkeoloji.com.tr (erişim tarihi: 26/11/2019)
- Antalya'daki Domitias Julianus ve Domitias Philiskas Lahdinin Özellikleri. www.gelgez.net (erişim tarihi: 01/12/2019).
- Atasoy S. Su Perileri. www.sibelatasoy.com (erişim tarihi: 05/12/2019).
- Bonnefoy Y. Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü, Cilt 2. (Çev) Yılmaz L. Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Ltd. Şti., 2016.
- Bulfinch T. Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi. (Çev) Hoşafçı ÖU. İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2017.
- Caracalla. www.arkeolojikh Haber.com (erişim tarihi: 01/12/2019).
- Cırag S. Lahitler salonu. www.wattpad.com (erişim tarihi: 28/11/2019).
- Çekirge Y. Kestros. www.yavuzcekirge.com/?p=7656 (erişim tarihi: 07/12/2019).
- Erhat A. Mitoloji Sözlüğü. Remzi Kitabevi, 2007.
- Kaya K. Antik Pamfilya'nın Başkenti: Perge Antik Kenti, Antalya. www.yoldaolmak.com (erişim tarihi: 04/12/2019).
- Leeming DA. A'dan Z'ye Dünya Mitolojisi. (Çev) Soysal N. Say Yayınları, 2017.
- Perge. www.antikcagyolculari.com (erişim tarihi: 04/12/2019).
- Perge'de Çok Önemli 13 Heykel Ortaya Çıkarıldı. www.trthaber.com (haber tarihi 26/06/2015, erişim tarihi: 25/11/2019)
- Perge'den Kaçırılan Tykhe Heykeli Brüksel'de Sergileniyor. www.aktuelarkeoloji.com (erişim tarihi: 25/11/2019).
- Perge Antik kenti (Antalya). www.kvmgm.ktb.gov.tr (erişim tarihi: 07/12/2019)
- Perge Ekolü "Dansöz Heykeli". www.hurriyet.com.tr (haber tarihi 25/09/2016, erişim tarihi: 25/11/2019)
- Öztürk O. Nymph (Yunan Mitolojisinde Periler). www.orhanozturk.com (erişim tarihi: 05/12/2019).
- Yavuz Y. Bir Nehir Tanrısının İzinde 5 Bin Yıl. www.turizmhaberleri.com (erişim tarihi: 07/12/2019).
- 8 Madde İle Perge Antik Kenti ve Antalya Müzesi. www.kulturveyasam.com (erişim tarihi: 26/11/2019)